

Josep Ramon SUÑÉ GASULL: *La Germandat (1904-2006). Perspectives i mirades sobre el Centre Cultural i Recreatiu Sant Isidre*, Batea, 2007, 181 pàgines.

Des de l'edat mitjana el municipi constitueix quelcom més que una organització política: esdevé en sí mateix i particularment també l'expressió de la solidaritat comunitària. La Universitat municipal directament o per mitjà d'altres entitats ha de donar cobertura a les necessitats bàsiques alimentàries, sanitàries, i talment religioses dels seus veïns. I com a coadjuvants destaquem la funció que exerceixen les confraries d'oficis o merament religioses, però totes elles manifestació d'un associacionisme col·lectiu ben estructurat i econòmicament dotat per atendre els seus membres i les seves famílies. Entitats que, per raó d'un ofici o senzillament per una devoció religiosa determinada, atendien els seus integrants amb mitjans i recursos diversos en diner i en espècie; complien funcions que avui cobreixen les administracions públiques: de sanitat i seguretat social (metge, llevadora, cirurgia —dentista—), d'ensenyament (mestres de minyons), de dotar (noies sense recursos per a maridar-se), de festa (diades vinculades a un patronatge i en les quals se celebraven festes religioses i profanes), d'espirituals (prèdiques, assistència religiosa fins la mort), d'enterrament (serveis funeraris), de cultius (adquirir gra per sembrar els seus membres), etc.

I malgrat l'evolució que viu la nostra societat sobretot el segle XIX, aquell antic esperit associatiu es manté, però es transforma en el nou marc polític i social; les antigues confraries creades en el sí de l'Església, deixen pas a noves entitats. Unes promogudes per les mateixes parròquies, són les anomenades Caixes o Societats de Socors Mutus, fundacions dirigides pel rector i els regidors del lloc, sota la supervisió del bisbe respectiu; i altres de laiques sorgides a l'empara de la nova legislació estatal bé que sovint, almenys en l'àmbit rural, mantenen l'advocació a la Divinitat, a Nostre Senyor, la Mare de Déu o un Sant determinat.

Així fins l'adveniment de la II República, que comporta canvis legislatius i l'aparició d'un nou tipus d'associacionisme laic no religiós, almenys aparentment. Semblantment ocorre amb el règim franquista, i ja amb la transició democràtica en el marc de la Constitució vigent.

Tot aquest procés es viu al nostre país, molt especialment en el món rural, amb aquelles reminiscències medievalitzants, tot conservant aquells postulats comunitaristes i solidaritzants d'ajut i assistència col·lectius.

Ara Josep Ramon Suñé ens presenta el cas de Batea, localitat de la comarca de la Terra Alta. Allí es crea l'any 1904 l'Asociación de Hermanos de Nuestro Señor Jesucristo (coneguda com Germandat), amb uns estatuts aprovats per l'aleshores governador civil de Tarragona. Es tracta d'una entitat que es defineix com benèfica i mutualista, que devia assistir els seus socis i les seves famílies i encarregar-se fins i tot del seu enterrament. Pràcticament tots els veïns caps de casa de la vila n'eren socis, i amb ells les seves famílies. I celebra el patronatge de Sant Isidre.

Amb una seu pròpia, fins i tot s'hi instal·la també un cafè perquè «*los socios puedan tener más unión en el trato, y así poder conversar sobre lo que interesa a la Hermandad*». Com es fixen uns horaris i unes tarifes per consumicions determinats, amb l'anomenada Caixa de Cafè es constitueix un suplement econòmic per les tasques que la Germandat du a terme.

Altra activitat prou important és la del crèdit, per a ajudar els socis amb petites quantitats (entre 35 i 50 pessetes —com els microcrèdits actuals—), per 3 mesos (prorrogables), i a un interès del 6 per 100. També es tenia contractat un metge, per assistir els socis.

L'any 1930 s'aproven reformes importants: se suprimeixen despeses considerades supèrflues (deixen de celebrar-se les festes del patró Sant Isidre, s'ordena no obrir el cafè els dies laborables, etc.); i es reordenen les despeses per serveis com són els mèdics, els del cirurgià i els d'enterrament dels seus membres.

Malgrat tot, atenent els nous temps, la Germandat es dissol el 1931, i es crea una nova entitat amb el nom de Sociedad de Socorros Mutuos. Hom entén que és una mera transformació de l'antiga associació en raó dels nous temps que es viuen proclamada la II República espanyola (i curiosament adopta una denominació pròpia d'un seu precedent del segle XIX).

L'autor ens explica com es compren el local i altres terrenys per a construir la seu de la nova societat, amb les aportacions econòmiques dels socis, bé que molts d'ells també col·laboren personalment en les obres que es fan.

Els objectius i funcions de la Sociedad de Socorros Mutuos són els mateixos, socials i benèfics, de l'antiga Germandat; però crea una filial: la Sociedad del Baile, que s'ocupa d'organitzar les festes locals i els balls populars de Batea.

Ja amb el canvi de règim després de la guerra civil, aquesta societat subsisteix bé que afegint a la seva denominació l'expressió de La Recreativa Cristiana. L'autor refereix els successius canvis de Junes, així com els moments més importants que viu l'entitat aquests anys de la postguerra.

Veiem com la societat introdueix el cinema a la població, en ple funcionament ja el 1963. Els anys 70 encara es revisen les aportacions que es fan com a ajuts als socis malalts o amb invalidesa. Però la dècada següent l'entitat perd el seu caràcter benèfic i mutualista que era la seva raó de ser històrica i originària, convertint-se en una associació merament recreativa, que organitza les festes majors i altres activitats lúdiques i festives. La millora del règim estatal assistencial fa innecessari mantenir el fons econòmic que existia per a aquesta finalitat. I el cas és que es proposa canviar la denominació social per la de Centro Cultural y Recreativo San Isidro. Així s'acorda el 23 de març de 1980.

El nou règim fiscal i tributari de l'Estat, finalment fa gravosa la gestió i l'explotació del cafè social, fins aleshores arrendat (segons un estricte i rigorós sistema de subhasta, com es venia fent des de dècades enrere). Ara es fa aconsellable assumir la seva explotació de forma directa per l'entitat propietària, que gaudeix de certs avantatges fiscals.

Aquest nou centre esdevé un veritable dinamitzador cultural i social de Batea, mantenint l'antic i tradicional patronatge de Sant Isidre. Precisament la seva festivitat es converteix en la festa gran de la pròpia entitat.

Finalment el 1987 es dissol la vella Societat i es crea una altra vegada, una nova entitat associativa successora de l'anterior, ara amb la denominació catalana de Centre Cultural i recreatiu Sant Isidre. Ja els seus nous estatuts formalment declaren que els seus objectius són pròpiament els culturals i recreatius com refereix la seva mateixa denominació. En tot cas el nou centre rep els béns i els drets de la vella societat, i amb ells els seus socis que acorden els canvis oportuns.

L'obra s'acompanya d'un complet apèndix documental amb els estatuts de les tres entitats que successivament es creen a Batea, conegudes genèricament sempre fins avui amb el mateix nom de Germandat. En altres i diversos annexos es llisten les diferents Junes directives des de 1931, així com les relacions de quotes que en cada moment pagaven els socis.

L'autor també refereix les fonts documentals emprades i la bibliografia extensa que ha utilitzat, i s'hi acompanya intercalades en el text moltes fotografies que il·lustren la història de l'entitat i de la mateixa vila de Batea al llarg del segle XX fins avui.

Suñé amb aquest llibre ens mostra doncs la realitat associativa del seu poble, una obra en la qual es poden veure reflectits molts altres pobles i viles rurals del nostre país. La història d'unes associacions que s'erigeixen en les defensores dels interessos de cada comunitat i dels seus membres, l'eix al voltant del qual gira l'activitat i la vida d'una comunitat rural de la Catalunya meridional.

Cal felicitar el nostre autor, i esperem que es vagi desvetllant amb noves aportacions com aquesta la història de l'associacionisme que definiria com a comunitari i que històricament ha complert uns objectius i unes funcions tan rellevants en l'àmbit social.

JOSEP SERRANO DAURA